

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

AİLE VE TÜKETİCİ HİZMETLERİ

**ÇOCUK İSTİSMAR VE İHMALİ
761CBG049**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. İHMAL VE İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR	3
1.1. İhmal ve İstismar	4
1.2. Çocukları İhmal ve İstismar Eden Ebeveyn Özellikleri	5
1.3. İhmal ve İstismar Çeşitleri	6
1.3.1. İhmal Çeşitleri	7
1.3.2. İstismar Çeşitleri	8
1.4. İhmal ve İstismar ile İlgili Yasal Düzenlemeler	9
UYGULAMA FAALİYETİ.....	12
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	13
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	15
2. FİZİKSEL İHMAL VE İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR	15
2.1. Fiziksel İhmal ve İstismarın Belirtileri ve Sonuçları	17
2.1.1. Fiziksel İstismarın Belirtileri	17
2.1.2. Fiziksel İstismarın (Şiddet) Sonuçları	17
2.2. Fiziksel İhmal ve İstismarın Çeşitleri	18
UYGULAMA FAALİYETİ.....	19
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	20
ÖĞRENME FAALİYETİ-3	21
3. CİNSEL İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR	21
3.1. Cinsel İstismarın Belirtileri ve Sonuçları	22
3.1.1. Cinsel İstismarın Belirtileri	22
3.1.2. Cinsel İstismarın Sonuçları	23
3.2. Cinsel İstismar Çeşitleri	23
3.2.1. Taciz	23
3.2.2. Tecavüz	23
3.2.3. Encest İlişki	24
UYGULAMA FAALİYETİ.....	27
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	28
ÖĞRENME FAALİYETİ-4	30
4. DUYGUSAL VE PSİKOLOJİK İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR	30
4.1. Duygusal ve Psikolojik İstismarın Belirtileri ve Sonuçları	32
4.1.1. Duygusal ve Psikolojik İstismarın Belirtileri	32
4.1.2. Duygusal ve Psikolojik İstismarın Sonuçları	33
4.2. Duygusal ve Psikolojik İstismar Çeşitleri	34
4.2.1. Reddetme	34
4.2.2. Aşağılama	34
4.2.3. Suça Yönelme	34
4.2.4. İzole etme (Tek Başına Bırakma)	35

4.2.5. Yıldırma	35
4.2.6. Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	35
4.2.7. Kendi Çıkarını Kullanma	35
4.2.8. Vaktinden Önce Yetişkin Rolü Verme.....	35
UYGULAMA FAALİYETİ.....	37
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	38
ÖĞRENME FAALİYETİ-5	40
5. EKONOMİK İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR	40
5.1. Ekonomik İstismarın Nedenleri ve Sonuçları	40
5.2. Ekonomik İstismar Çeşitleri.....	41
UYGULAMA FAALİYETİ.....	43
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	44
MODÜL DEĞERLENDİRME	45
CEVAP ANAHTARLARI.....	49
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	52
KAYNAKÇA	53

AÇIKLAMALAR

KOD	761CBG049
ALAN	Aile ve Tüketici Hizmetleri
DAL/MESLEK	Sosyal Destek Hizmetleri
MODÜLÜN ADI	Çocuk İstismar ve İhmali
MODÜLÜN TANIMI	İstismarın ve ihmalin kapsamı; fiziksel, cinsel, ekonomik, duygusal ve psikolojik istismara uğramış çocuklar konularının anlatıldığı bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	
YETERLİK	İhmale ve istismara uğramış çocuklara uzmanla birlikte çözüm yolları aramak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Yasal uygulamalar çerçevesinde ihmale ve istismara uğramış çocuklara uzmanla birlikte çözüm yolları arayabileceksiniz. Amaçlar <ol style="list-style-type: none">1. Yasal düzenlemeleri dikkate alarak çocuklardaki ihmal ve istismarın kapsamını inceleyebileceksiniz.2. Yasal düzenlemeleri dikkate alarak fiziksel istismara uğramış çocukların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili uzmanla iş birliği yapabileceksiniz.3. Yasal düzenlemeleri dikkate alarak cinsel istismara uğramış çocukların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili uzmanla iş birliği yapabileceksiniz.4. Yasal düzenlemeleri dikkate alarak duygusal ve psikolojik istismara uğramış çocukların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili uzmanla iş birliği yapabileceksiniz.5. Yasal düzenlemeleri dikkate alarak ekonomik istismara uğramış çocukların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili uzmanla iş birliği yapabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Uygun koşullarda sınıf ortamı Donanım: İnternet, yazılı ve görsel yayınlar, tepegöz, konuyla ilgili afiş, broşür vb.

**ÖLÇME VE
DEĞERLENDİRME**

Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Çocuk ve gençlerin her yönden sağlıklı yetişmeleri, daha sonraki kişilik yapıları için önemlidir.

İhmal ve istismar ya da çocuğun kötüye kullanımı toplumsal bir sorundur. Hiçbir birey, disiplin ya da kurum tek başına ihmal ve istismarı önleme bilgi ve beceri açısından yeterli değildir. Bu nedenle toplumlar, aile, okul ve ilgili tüm kurum ve kuruluşları kapsayacak koruma programları geliştirilmek durumundadır. Koruma programlarının kültüre, kültürün değer yargılarına, örf ve adetlerine duyarlı bir biçimde hazırlanması gerekmektedir.

Her gün belki de her saat dünyanın herhangi bir yerinde bir çocuk ihmal ya da istismar ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak, ihmal ve istismar bir yazgı değildir. Gerekli koşullar yerine getirilirse önlenebilmektedir. Bu koşullardan biri, belki de en önemlisi çocuğun yüksek menfaatlerini korumak için onun temel gereksinimlerine duyarlı olmak, aileyi ve toplumda çocuk için önemli olan kişi, kurum ve kuruluşları ihmal ve istismar konusunda bilgilendirmektir.

Çocuğun ihmal ve istismarının sonuçları aile ve okul ortamlarında izlenebilir. Özellikle eğitimcilerin ihmal ve istismarı tanıma, değerlendirme ve yönlendirmede önemli işlevleri vardır. Çünkü eğitimciler çocukların tüm özelliklerini tanıma ve eğitimleri sırasında bu eğitime engel olabilecek zorlukları değerlendirebilmek ve ortadan kaldırmak için yetiştirilmişlerdir. Bu özel eğitim, onları çocuk adına toplumda önemli bir yere taşır. Çocuğun ihmalinin ve istismarının etkileri çocuğun öğrenmesini etkileyen önemli etmenlerden biridir. Tüm gün çocukla birlikte olan ve onun özelliklerini iyi tanıyan eğitimciler, çocuklarda meydana gelecek değişiklikleri davranış ve görünümüyle tanıma şansına sahiptirler.

Bu sebeple çocuk ihmal ve istismarının neler olduğunu bilmek ve gerekli önlemleri almak geleceğimiz için çok önemlidir.

Bu modül ile çocuk ihmal ve istismarı, fiziksel istismar, cinsel istismar, ekonomik istismar, duygusal ve psikolojik istismar hakkında bilgi sahibi olacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Yasal düzenlemeleri dikkate alarak çocuklardaki ihmalin ve istismarın kapsamını inceleyebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- İhmal ve istismarı araştırınız.
- Çocukları ihmal ve istismar eden ebeveyn özelliklerini araştırınız.
- İhmal ve istismar çeşitlerini araştırınız.
- İhmal ve istismar ile ilgili yasal düzenlemeleri araştırınız.
- Edindiğiniz bilgileri dosyalayınız.

1. İHMALE VE İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR

Toplumumuzda aile yapısının sağlamlığı ve çocuğa önem verme geleneğinin birleşimi ile çocuklar sevgiyle yoğrulmuş bir ortamda büyümektedirler. Toplumun çoğunluğunda görülen gelenek ve göreneklere bağlıktan kaynaklanan anne-babanın çocuk üzerindeki tartışmasız hâkimiyeti bazen olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Özellikle dayak kavramının kabul edilen bir kavram olması toplumlardaki en büyük problem olarak görülmektedir.

Dünya üzerinde çocuğa yönelik şiddet genel olarak çocuk istismarı başlığı altında incelenmektedir. Çocuk istismarı; çocuğa yönelik fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismar olarak değerlendirilir. Ayrıca çocuğun ihmali de dikkat edilmesi gereken bir diğer konudur.

Resim 1.1: Her dönem ve toplumda görülen çocuk istismarı

Bütün dünyada “çocuk istismarı” ana başlığı altında toplanan, çocuğa yönelik olumsuz davranışlara göz atıldığında bazı sorulara cevap verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

İlk sorulması gereken soru: “**Çocuk istismarı kapsamındaki davranışlar nelerdir?**” sorusunun cevabı çocuğun tüm gelişim alanlarını olumsuz yönde etkileyen davranışlardır.

İkinci soru: “**İstismarı çocuğa kimler yapar?**” sorusunun cevabı çocuklara bakmakla yükümlü anne-babaları, aile büyükleri, bakıcısı gibi kişiler yapabilirler.

Üçüncü soru: “**Çocuğa karşı olumsuz etkiler ne şekilde görülür?**” sorusunun cevabı da çocuk ve ergenlik çağındaki istismar fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik olabileceği gibi ihmal edilme şeklinde de görülebilir.

Resim 1.2: Sevgiyle yoğrulmuş bir ortamda büyümesi gereken çocuk

Çocuk istismarı ile ilgili olayları ayırt etmek, sınıflamak büyük problemler yaratmaz. Cinayet her zaman cinayettir. Hırsızlık da zamana göre farklı yaklaşımlar içermez. Her yerde her zaman hırsızlık hırsızlıktır. Çocuk istismar ve ihmallerinde toplumların değer yargıları ve geleneksel tutumlar belirleyicidir.

1.1. İhmal ve İstismar

Çocuk ihmali çocuğun bedensel, sosyal ve duygusal gelişimi için gerekli olan ihtiyaçların karşılanmamasıdır. Çocuk ihmali ailenin, ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı en temel sorumluluklarını yerine getirmemesi şeklinde de tanımlanabilmektedir.

Bir bütün olarak bireyler tarafından geliştirilen ihmal davranışı, çocukların eşit hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılması sonucunda onların en üst düzeyde gelişimlerini engelleyici davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğun bakım ve beslenme gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması gerekli tıbbi müdahalelerin yapılmaması, anne baba olarak çocuğa karşı danışmanlık görevinin yeterince yerine getirilmemesi ve çocuğun tek başına bırakılması ihmal davranışına örnek olarak verilebilir.

Resim 1.3: Çocuğu tek başına ve savunmasız bırakmanın bir ihmal çeşidi olması

Çocuk istismarı ise çocuğun bedensel, sosyal ve duygusal olarak gelişimini engelleyecek şekilde ebeveynlerin, diğer yetişkinlerin, devlet ve toplumun kasıtlı olarak ve olmayarak geliştirdikleri davranışların tamamına denir.

Çocuk istismarı, değişik meslek gruplarını ilgilendirmesi ve zaman ile kültürdeki değişimleri nedeniyle tanımında da oldukça farklılıklar gösteren bir kavramdır. Çocuğa bilinçli olarak yapılan her türlü kötü davranış istismar olarak değerlendirilir.

Çocuk istismarında temel öge insandır. Çocuğa zarar veren depresyon, sel gibi afetler ya da hastalıklar istismar kapsamının dışında kalır. Ögenin zarar verici olmasından öte yasaklanmış olması önemlidir. Önlenmesi gereken bir davranış olması gerekir. Fakat toplumdan topluma veya sosyoekonomik şartlara göre değişim gösteriyor olması göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, gelişmekte olan bir ülkede çocuğunun imkânsızlıklar içerisinde zatüreedan ölümünü olanaksızlıklar nedeniyle yalnızca izlemek zorunda kalan anne-babanın durumu, çocuk istismarı olarak değerlendirilmesi gereken bir durum iken böyle değerlendirilmez. Gelişmiş bir ülkede ortaya çıktığında ise bu durum istismardır.

1.2. Çocukları İhmal ve İstismar Eden Ebeveyn Özellikleri

Çocuk istismarı ve ihmaliinde anne-babanın çocuk bakımı ve yetiştirme konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları ve bu sorumluluğu yerine getiremeyecek kadar genç olmaları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca eğitim düzeyi düşük anne-babaların çocuklarını daha fazla istismar ve ihmal ettikleri görülmektedir.

İstismar ve ihmal edilen çocukların anne-babalarının kendilerine güvenleri düşüktür. Bu anne-babalar kendilerini değersiz ve sevilmeyen kişiler olarak görürler. Çocuk sahibi olmalarının sebebi kendilerini sevecek bir kişinin olması isteği olabilmektedir. Çocuk, anne-babanın bu beklentilerine cevap vermediği zaman anne-babalar hayal kırıklığına uğrarlar. Bunun sonucunda da çocuklarını ihmal ve istismar etmeleri mümkün olabilir.

Anne-babanın geçmişlerinde yaşadıkları ihmal ve istismar deneyiminin olması da çocuğun istismar ve ihmaliinde rol oynayabilir.

Resim 1.4: İhmal ve istismarın öğrenilen bir davranış olması

Ailenin içinde bulunduğu stresli yaşam koşulları da çocuğun istismar ve ihmaliine yol açan etmenler arasında yer alabilmektedir. Aile içindeki geçimsizlik, ayrılık, ölüm, hastalık, işsizlik ve maddi sıkıntılar gibi stresli yaşamlar anne-babaların çocuklarına kötü davranmalarına yol açabilmektedir.

Evlikle ilgili sorunlar, eşlerin yoğun tartışmaları, kavgaları çocuk istismarına yol açan bir diğer etmen olarak sayılabilir. Eşi tarafından dövülen bir kadın içindeki kızgınlık duygusunu çocuğa aktararak çocuğu dövebilir.

Bunların dışında ailenin içinde yaşadığı sosyal çevre, ailedeki çocuk sayısının fazlalığı, anne-babanın içki kullanması gibi faktörler de çocuğun istismarına yol açan etmenler arasında sayılabilir.

1.3. İhmal ve İstismar Çeşitleri

İhmal ve istismarı birbirinden net çizgilerle ayırmak çok zordur. İhmal, yetişkinlerin unutkanlık ve bilgisizlik sonucu çocuğu muhtemel tehlikelere karşı korumamalarını veya barındırma, beslenme, koruma ve benzeri temel yükümlülüklerini yerine getirmemelerini

ifade eden davranışlar biçimidir. Bazı durumlarda ihmal edilmiş olan çocuklar bundan ağır biçimde zarar görebilirler. İhmalin süresi, nedeni ve çocuğun ihmalden doğan zararının derecesi ihmal davranışının ne boyutta olduğunu anlamamıza yardım eder. Yetişkinin veya anne-babasının kötü niyetinden kaynaklanmayan, unutkanlık veya bilgisizlik sonucunda çocuğun zarar görmüş olması belki bir ölçüde kabul edilebilirken anne, baba ve yetişkinlerin çocuğa yönelik sorumluluklarını bilerek yerine getirmemeleri ihmalden çok bilinçli kötü muamele olarak değerlendirilir.

Çocuk ihmalinin bütün çeşitlerini tam anlamıyla bulmak çok zordur çünkü çocuğa karşı bir davranışın sergilenmesi değil, davranışın bulunmaması gerekir. Bununla beraber yetersiz beslenme ve hijyen de ihmal olarak karşımıza çıkmaktadır.

İhmal fiziksel ihmal, eğitimsel ihmal ve duygusal ihmal olarak kendi içinde alt gruplara ayrılır.

Resim 1.5: Çocuk ihmalinin bir çok çeşidinin olması

1.3.1. İhmal Çeşitleri

İhmal çeşitleri fiziksel, eğitimsel, duygusal ihmal olarak gruplanabilir.

➤ Fiziksel ihmal

- Çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmaması,
- Çocuğun önlenemez rahatsızlıklardan korunmaması,
- Ciddi bir sağlık sorununda doğru yardım aranmaması,
- Çocuğun, bakacak kişiler bulunmadan ve uzun süreler boyunca yalnız bırakılması,
- Çocuğun gece geç saatlere kadar nerede olduğunun bilinmemesi,
- Çocuğa düzenli ve besleyici öğünlerin, temiz ve yeterli giysinin sağlanmaması fiziksel ihmal kapsamında değerlendirilir.

- **Eğitimsel ihmal**
 - Çocuğun zorunlu yaşa gelmesine rağmen okula gönderilmemesi,
 - Okula devamlılığının sağlanmaması,
 - Okula devam etmediği bilinmesine rağmen müdahalede bulunulmaması,
 - Eğitimin başarısı için gerekli ihtiyaçların karşılanmaması eğitimsel ihmal kapsamında değerlendirilir.
- **Duygusal ihmal**
 - Çocuğa yetersiz ilgi gösterilmesi,
 - Çocuğun aile içi kötü muameleye maruz kalması,
 - Alkol veya uyuşturucu kullanmasına göz yumulması,
 - Çocuğun suç işleme, aşırı saldırganlık gibi uyumsuz davranışlarına izin verilmesi,
 - Çocuğun duygusal veya davranışsal probleminde gerek duyduğu profesyonel psikolojik desteği almasına engel olunması ya da geciktirilmesi duygusal ihmal kapsamında değerlendirilir.

1.3.2. İstismar Çeşitleri

Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel, ekonomik, duygusal ve psikolojik istismar olarak gruplanabilir.

Toplumun en küçük birimini oluşturan aile içinde, anne ve babadan birinin diğerine zarar verecek davranışlarda bulunmasına “aile içi istismar” denir. Fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ve psikolojik istismar, ekonomik istismar olmak üzere dört biçimde ortaya çıkabilir. Ailede yaşanan olaylardan erkek çocuklar, erkeklerin kadınlara istedikleri gibi davranmaya hakları olduğunu; kız çocuklar ise kadınların kötü davranışlara katlanmaları gerektiğini düşünür.

- **Fiziksel istismar:** Çocuğun kaza dışı nedenlerle yaralanması veya ailesi tarafından yeterince dikkat edilmemesine bağlı gelişen kazaları kapsar.
- **Cinsel istismar:** Gelişimini tamamlamamış ve yaşı küçük olan bir çocuğun bir erişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır.
- **Duygusal ve psikolojik istismar:** Çocuk ve gençlerin kendilerini olumsuz etkileyen davranışlara maruz kalması ya da ihtiyaç duydukları ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılması durumudur. Fiziksel istismar kadar zedeleyicidir, buna karşın bulguları daha gizlidir.
- **Ekonomik istismar:** Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması veya çalıştırılmasıdır.

Resim 1.6: Duygusal istismar gözle görünmese de çok zedeleyici

İhmal ve istismar durumunda çocuk ve ergen ruh sağlığı ve çocuk cerrahisi uzmanlarının, pedagog ve sosyal hizmet uzmanlarının desteğini almak gerekir. İhmal ve istismara uğrayan çocuğun ailesinde psikiyatrik değerlendirme yapılmalıdır. Konu, tüm uzmanlar ve yasal mercilerle birlikte değerlendirildiğinde sağlıklı bir değerlendirme olanağı vardır. Yaşanılan bir olayın ihmal ya da istismar olduğuna ilişkin şüphe bulunmuyorsa Cumhuriyet Başsavcılıklarına adli raporla birlikte başvurularak olay hakkında koruma kararı aldırılmalı ve çocuğun tedavisinin sürebilmesi için yasal güvence istenmelidir. Çocuk şube müdürlüklerinden çocuk polislerinden, pedagog ve sosyal hizmetler uzmanlarından da yararlanılabilir. Hukuksal danışmanlık konusunda barolara başvurularak çocuk hakları komisyonunda görev yapan avukatların ve gönüllü kuruluşların desteği de istenebilir.

1.4. İhmal ve İstismar ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Tarih boyunca var olan çocuk ihmali ve istismarı, çocukların sağlıklı ve normal gelişimi ve yaşamı açısından tüm dünyada önemli bir tehdit ögesi olarak varlığını sürdürmektedir. İlk olarak 1960'lı yıllarda Amerika ve İngiltere'de konuşulmaya başlanan çocuk ihmali ve istismarı; ilerleyen yıllarda üzerinde durulan ve çalışılan, toplumda açıkça konuşulan bir tartışma konusu olmuştur. Toplumdan topluma değişen çocuğa yaklaşım modellerindeki farklılıklar, çocuk ihmali ve istismarının değişik boyutlarını ortaya koyması açısından önemlidir.

➤ Uluslararası hukuk yönünden düzenlemeler

"Çocuk Hakları Sözleşmesi" Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiş; 26 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılmış, 2 Eylül 1990 tarihinde

de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 14 Eylül 1990 tarihinde 43. ülke olarak imzalamış ve 9 Aralık 1994 tarihinde 4058 sayılı Yasayla onaylanması uygun bulunmuştur.

Bu sözleşmeye göre 18 yaşını doldurana kadar herkes çocuk kabul edilmektedir.

25.1.1996 tarihinde ise Strazburg'da “Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi” oluşturulmuştur. Bu sözleşmelerle çocuk ihmalinin ve istismarının önlenmesine yönelik ciddi düzenlemeler yapılmıştır.

➤ **Ulusal düzenlemeler**

Çocuk ihmaline ve istismarına ilişkin düzenlemeleri, hukukumuzda genel olarak medeni hukuk ve ceza hukuku adı altında incelenebilir.

Resim 1.7: Çocuk ihmaline ve istismarına ilişkin düzenlemelerin çocuk için önemi

➤ **Medeni Hukuka ilişkin düzenlemeler**

Türk Medeni Kanunu ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da yer alan düzenlemelere uyulmayarak istismar ve ihmal durumunda kalanları koruyucu kanun özet olarak;

- İstismar eden anne-baba ise “velayetin kaldırılması”, vasi ise vasiliğin iptali,
- İstismar edilen çocuk hakkında “koruma tedbirlerinin” alınması,
- İstismar edenin aynı zamanda “tazminat” sorumluluğu getirilmesidir.

Türk Medeni Kanunu Madde 267'ye göre; ana baba çocuklarını tedip (terbiye, yetiştirme) hakkına sahiptir. Tedip hakkına sahip kişiler (ana-baba, vasi, koruyucu anne baba, öğretmen, esnaf) yasa ile tanınan terbiye ve disiplin yetkilerini kullanırken serbest değildir.

Türk Medeni Kanunu 272'ye göre; ana ve baba vazifelerini ifa etmedikleri takdirde hâkim çocuğun himayesi için gerekli tedbirleri almakla mükelleftir.

➤ **Türk Ceza Kanunu'na ilişkin düzenlemeler**

Bu konudaki düzenlemeler ise Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu'nda yer almaktadır.

- TCK 477 maddesine göre; her kim idaresi altında bulunan çocuğu büyötmekle yükümlüdür.
- Okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek ve sanatı öğretmek için kendisine verilen şahsın üzerinde taşıdığı eğitim hakkını ya da söz dinletmek yetkisini kötüye kullanıp o şahsın sağlığıının bozulmasına ve bir tehlikeyle karşılaşmasına sebep olursa 18 aya kadar hapsolunur.

UYGULAMA FAALİYETİ

Çocuklarını ihmal ve istismar eden ebeveynlerin belli başlı olumsuz özellikleri vardır. Bu olumsuz özellikleri bilmek çözüme bir adım atmış olmak anlamına gelmektedir.

Siz de çocuklarını ihmal ve istismar eden ebeveynlerin özellikleri ve çözüm yolları ile ilgili pano hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çocuklarını ihmal ve istismar eden ebeveyn özelliklerini araştırınız.	➤ Yazılı ve görsel kaynaklardan faydalanabilirsiniz. ➤ Çevrenizde bulunan konuyla ilgili kişilerin görüşlerinden yararlanabilirsiniz.
➤ Olumsuz ebeveyn özelliklerini ve çözüm önerilerini yazınız.	➤ Renkli fon kartonları kullanabilirsiniz. ➤ Fon kartonlarını küçük boylarda kesebilirsiniz. ➤ Ebeveyn özelliklerinin olumlu ve olumsuz olanlarını farklı renkte fon kartonlarına yazabilirsiniz.
➤ Güzel sözler ve resimler araştırarak panonuzu destekleyiniz.	➤ Seçtiğiniz sözleri kendi el yazınızla okunaklı ve değişik yazı karakterlerini kullanarak yazabilirsiniz. ➤ Görsel kaynaklar ve İnternette araştırma yapabilirsiniz. ➤ Resim ve sözleri vurgulamak istediğiniz konularla eşleştirebilirsiniz.
➤ Panoya uygun bir başlık yazınız.	➤ Arkadaşlarınızın fikirlerinden yararlanabilirsiniz. ➤ Konuyu vurgulayan ve dikkat çekici bir slogan belirleyebilirsiniz.
➤ Panonuzu uygun bir yere asınız.	➤ Herkes tarafından rahatlıkla fark edilecek bir yer seçebilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Çocuğa istismarı aşağıdakilerden hangisi uygular?
A) Anne baba
B) Öğretmen
C) Aile büyükleri
D) Hepsi
2. Aşağıdakilerden hangisi çocuk istismarı içerisinde yer almaz?
A) Fiziksel istismar
B) Sosyal istismar
C) Duygusal istismar
D) Ekonomik istismar
3. Aşağıdakilerden hangisi ihmal olarak değerlendirilir?
A) Kötü muamele
B) Bilgisizlik
C) Art niyetsiz unutkanlık
D) Cehalet
4. Çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmaması, çocuğun önlenebilir rahatsızlıklardan korunmaması ihmal çeşitlerinden hangisine aittir?
A) Cinsel ihmal
B) Eğitimsel ihmal
C) Duygusal ihmal
D) Fiziksel ihmal
5. Aile içinde anne ve babadan birinin diğerine zarar verecek davranışlarda bulunmasına ne ad verilir?
A) Kişiler arası istismar
B) Çevresel istismar
C) Aile içi istismar
D) Duygusal istismar

6. Aşağıdakilerden hangisi çocuklarını ihmal ve istismar eden ebeveyn özelliği değildir?
- A) Çocuk yetiştirme konusunda çok şey bilirler.
B) Anne babanın benlik saygıları düşüktür.
C) Anne babanın eğitim düzeyleri düşüktür
D) Anne ve baba arasında geçimsizlik vardır.
7. Çocuk ihmali ve istismarı ilk olarak hangi ülkelerde konuşulmaya başlanmıştır?
- A) Almanya ve Amerika'da
B) Amerika ve İtalya'da
C) İngiltere ve İtalya'da
D) Amerika ve İngiltere'de
8. Çocuk ihmali ve istismarına ilişkin düzenlemeler, hukukumuzda genel olarak hangi hukuk çeşitlerinde yer almaktadır?
- A) Medeni hukuk ve ceza hukuku
B) Ceza hukuku ve idare hukuku
C) Medeni hukuk ve usul hukuku
D) İş hukuku ve ceza hukuku
9. “Çocuk Hakları Sözleşmesi”ni Türkiye kaçınıcı ülke olarak imzalamıştır?
- A) 40. ülke olarak imzalamıştır.
B) 41. ülke olarak imzalamıştır.
C) 42. ülke olarak imzalamıştır.
D) 43. ülke olarak imzalamıştır.
10. “18 yaşını doldurana kadar herkes çocuk kabul edilmektedir.” maddesi aşağıdakilerden hangisinde yer alır?
- A) Çocuk Hakları Sözleşmesi
B) Türk Ceza Kanunu
C) Usul Kanunu
D) Türk Medeni Kanunu

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Yasal düzenlemeleri dikkate alarak fiziksel istismara uğramış çocukların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili uzmanla iş birliği yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Fiziksel ihmal ve istismarın belirtilerini ve sonuçlarını araştırınız.
- Fiziksel ihmal ve istismarın çeşitlerini araştırınız.

2. FİZİKSEL İHMAL VE İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR

Anne babanın, çocuğun bakımından sorumlu kişinin ya da yabancı birinin çocuğa zarar vermesi, canını yakması ve fiziksel güç kullanması fiziksel istismardır. Çocuğun beslenme, barınma, güvenlik, temizlik, sağlık ve eğitim gibi temel fiziksel gereksinimlerinin karşılanmaması fiziksel ihmaldir.

Resim 2.1: Çocuğa fiziksel zarar vermenin fiziksel istismar olması

Fiziksel istismar günümüzün en önemli sorunlarından biridir. Yine buna bağlı olarak şiddet temel araştırma konusudur. Ancak yapılan tüm çalışmalara rağmen henüz şiddet üzerinde ortak bir tanımlamaya varılamamıştır. Bazıları şiddetin gerekli bir olgu olduğunu savunurken bunun tam tersi olarak da şiddetin çok kötü bir savunma mekanizması olduğu düşünülmektedir.

Çocuğa yönelik fiziksel istismar diğer bir adı ile şiddet, günümüzde en yaygın olarak görülen bir istismar türüdür. Çocuğa karşı fiziksel istismar gözle görülür etkiler, bilişsel ve psikolojik bozukluklar ve hatta ölümleri ortaya çıkarabilmektedir.

Resim 2.2: Şiddete maruz kalan çocukların çevrelerine daha az güven duyması

Çocuğa karşı fiziksel istismarı açıklamak için birçok yaklaşım geliştirilmişse de bu yaklaşımların hiç birisi tek başına çocuğa yönelik fiziksel istismarın nedenlerini açıklayamamaktadır. Ancak çocuğuna karşı fiziksel istismar kullanan anne – babanın, çocukluğunda aynı davranışla karşılaştığı görülmektedir. Ayrıca çalışmalar fiziksel istismar eğiliminin tüm toplumlarda ve nesillerde görüldüğünü ortaya çıkarmıştır. Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre:

- Fiziksel istismarın yaşandığı ailelerde eşler arası çatışma, istemeden yapılan evliliklerin etkili olduğu gözlenmiştir.
- Araştırmalarda ebeveynlerden birinin üvey olması fiziksel istismarı arttıran nedenler arasındadır.
- Çocuklar hakkında ortak karar almama fiziksel istismara sebep olabilir.
- Sağlık, ekonomik problemler de fiziksel istismarın sebepleri arasındadır.
- Özellikle geleneksel aile yapılarında, konuşarak ikna etme yerine fiziksel cezalandırmaya sıklıkla başvurulduğu da gözlenmektedir.

Fiziksel istismarı çocuğa çoğunlukla ailesi, akrabaları, yakın çevresi, öğretmenleri uygular. Aile içinde fiziksel istismarı anne, baba ya da evdeki diğer büyükler; okulda öğretmenler ve diğer görevliler ya da diğer çocuklar uygulayabilmektedir. Bunlara ek olarak zihinsel ya da bedensel engelli, hiperaktif ya da uyum güçlüğü çeken çocuklara fiziksel istismarın daha sık uygulandığı görülmektedir.

Resim 2.3: Sağlık, ekonomik problemler de fiziksel istismarın sebepleri arasında

2.1. Fiziksel İhmal ve İstismarın Belirtileri ve Sonuçları

2.1.1. Fiziksel İstismarın Belirtileri

Çocuğun vücudunda yanıklar, kesikler, çürükler, morluklar, şişlikler, ısırık izi, kırık, çıkık, sigara yanığı belirtiler arasında yer alır.

Resim 2.4: Çocuğun vücudundaki çürükler, morluklar fiziksel istismarın belirtisi

2.1.2. Fiziksel İstismarın (Şiddet) Sonuçları

Ailesinde fiziksel istismara uğrayan çocukların ileride aynı yöntemi kendi çocukları üzerinde denedikleri görülür.

Fiziksel istismar gören çocuk kaygı yaşamakta ve içine kapanmaktadır. Bu çocukların benlik kavramlarının da olumsuz etkilediği belirlenmiştir.

Fiziksel istismar ile öz saygının azalması ve psikolojik sorunlar arasında olumlu bir ilişki vardır.

Fiziksel istismar çocukta saldırganlık ve şiddet davranışlarına yol açmaktadır.

Fiziksel istismar ile karşı karşıya kalan çocuk kendisini çaresiz ve değersiz hissetmektedir.

Çocukluklarında fiziksel istismar görmüş üniversite öğrencilerinin yoğun kaygı ve depresyon yaşadıkları, sosyal ilişkilerinin olumsuz olduğu belirlenmiştir.

Fiziksel istismara maruz kalanların kendi çocuklarını istismar etme olasılığı, bu tür davranış görmemiş çocuklardan beş kat daha fazladır.

Aile içi fiziksel istismar araştırmaları, çocuk ve ergen yaşta dayaha maruz kalan çocukların ilerleyen yıllarda eşlerine şiddet uyguladıklarını göstermiştir.

Çocuğun saldırgan davranışları ile ebeveynlerin tutarsız davranışları arasında pozitif bir ilişki vardır.

Çocuklukta karşılaşılan fiziksel istismar sonucunda ilerideki yaşlarda ortaya çıkan saldırganlık davranışları erkeklerde kızlara oranla daha fazladır.

2.2. Fiziksel İhmal ve İstismarın Çeşitleri

Resim 2.5: Çocuğu dövmenin gözle görülür hasarlar bırakması

Dövme yoluyla: Çocuklar elle, yumrukla veya bir aletle dövülmüş olabilir. Belirtiler çoğu kez başta, ensede, sırtta ve kalçadadır. Morarma gözlenen bölgelerin altında kemik kırıkları olabilir.

Yakma yoluyla: Özellikle yapılacağı gibi çocukla yeterince ilgilenilmemesi sonucu da olabilir. Yakma sıcak suyla veya sıcak nesnelere temas edilmesi şeklinde görülür.

Zehirlenmek suretiyle: Zehirlenmelerde herhangi bir ilaç veya kimyasal madde kullanılabilir. En sık rastlanan şekli uyuşturucu, alkol ve zorla tuz verilmesi ve susuz bırakılmasıdır. Küçük bir çocuğun aşırı dozda ilaç alımına bağlı zehirlenmesi istismar açısından şüphe uyandırmalıdır çünkü kaza sonucu alımlarda küçük çocuklar genellikle büyük miktarlarda ilaç alamazlar. Zehirlenmeler tüm istismar türlerine girer.

UYGULAMA FAALİYETİ

Fiziksel ihmal ve istismar çocukta gözle görülen etkiler bırakmakla birlikte çocuğu duygusal ve psikolojik olarak da etkiler.

Bu etkileri anlatan bir el broşürü hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Fiziksel ihmal ve istismarın belirtilerini araştırınız.	➤ Yazılı ve görsel basından yararlanabilirsiniz. ➤ İnternette bilgi toplayabilirsiniz.
➤ Fiziksel ihmal ve istismarın sonuçlarını araştırınız.	➤ Yazılı kaynaklardan bilgi edinebilirsiniz. ➤ Çevrenizden konu ile ilgili kişilerden bilgi edinebilirsiniz.
➤ Yazılarınızı ilgili resim ve güzel resimler ile destekleyiniz.	➤ Görsel kaynaklardan yararlanabilirsiniz. ➤ Resim ve yazılarınızın konuyla ilişkili olmasına dikkat edebilirsiniz.
➤ Elde ettiğiniz tüm bilgileri sıraya koyunuz.	➤ Yazıları, yaptığınız araştırmaları, resimleri, vb. çalışmalarını sınıflandırabilirsiniz.
➤ Broşürler hakkında bilgi toplayınız.	➤ Hazırlanmış broşür örneklerinden yararlanabilirsiniz. ➤ Öğretmenlerinize danışabilirsiniz.
➤ Broşürünüzün taslağını hazırlayınız.	➤ Şeklini belirleyebilirsiniz. ➤ İçeriği ile ilgili resimleri nasıl yerleştireceğinize karar verebilirsiniz. ➤ Kullanacağınız materyalleri belirleyebilirsiniz.
➤ Broşür hazırlamak için gerekli araç gereçlerinizi önceden temin ediniz.	➤ Evinizdeki artık materyalleri kullanabilirsiniz. ➤ Ekonomik davranabilirsiniz. ➤ Fon kartonu, kâğıt, kalem, makas, yapıştırıcı kullanabilirsiniz.
➤ Broşürünüzü hazırlayınız.	➤ Öncelikle fiziksel ihmal ve istismarın belirtilerini ön plana çıkarabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

1. (...) Anne babanın, çocuğun bakımından sorumlu kişinin ya da yabancı birinin çocuğa zarar vermesi, canını yakması, fiziksel güç kullanması, fiziksel ihmaldir.
2. (...) Ebeveynlerden birinin üvey olması fiziksel istismarda önemli bir unsur değildir.
3. (...) Fiziksel istismar günümüzde en yaygın olarak görülen istismar türüdür.
4. (...) Sağlık, ekonomik problemler fiziksel istismarın sebepleri arasındadır.
5. (...) Zihinsel ya da bedensel engelli, hiperaktif ya da uyum güçlüğü çeken çocuklara fiziksel istismarın daha az uygulandığı görülmektedir.
6. (...) Kesikler, çürükler, morluklar fiziksel istismarın belirtilerindendir.
7. (...) Ailesinde fiziksel istismara uğrayan çocukların ileride aynı yöntemi kendi çocukları üzerinde denemedikleri görülmüştür.
8. (...) Çocukluklarında fiziksel istismar görmüş üniversite öğrencilerinin yoğun kaygı ve depresyon yaşadıkları, sosyal ilişkilerinin olumsuz olduğu belirlenmiştir.
9. (...) Çocuklar elle, yumrukla veya bir aletle dövülmüş olabilir. Belirtiler çoğu kez başta, ensede, sırtta ve kalçadadır. Buna dövme yoluyla istismar denir.
10. (...) Yakma yoluyla istismar şeklinde en sık rastlanan çocuğa uyuşturucu, alkol ve zorla tuz verilmesi ve susuz bırakılması olabilir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-3

AMAÇ

Yasal düzenlemeleri dikkate alarak cinsel istismara uğramış çocukların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili uzmanla iş birliği yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Cinsel istismarın belirtileri ve sonuçlarını araştırınız.
- Cinsel istismarın çeşitlerini araştırınız.

3. CİNSEL İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR

Bir yetişkinin cinsel haz duyma amacıyla çocuğun cinsel organlarına dokunması, ırzına geçmesi, teşhircilik yapması ve çocuğun pornografi aracı olarak kullanılması gibi davranışları kapsamaktadır.

Çocuğa yapılan cinsel taciz; annesi, babası, üvey annesi, üvey babası, kardeşi, akrabası, öğretmeni, komşusu veya bir yabancı kişi tarafından yapılabilir. Bir çocuk cinsel tacize uğradığında çocukta çoğu zaman rahatsız edici duygular, düşünceler veya davranışlar gelişebilir.

Hiç bir çocuk cinsel tacizle başa çıkabilmek için hazır değildir. 2-3 yaşındaki çocuk bile her ne kadar böyle bir olayın ne olduğunu tam olarak anlamasa da ilerideki yaşlarında yaşadığı bu olaydan dolayı olumsuz bir şekilde etkilenecektir. 5 yaş ve 5 yaşın üstündeki çocuklar, taciz uygulayan kişiyi tanıyorlarsa bir karmaşa yaşarlar. Bu tarz bir davranışın yanlış olduğunu bilmelerine rağmen cinsel tacizi uygulayan kişiyi tanıması, sevgi ve bağımlılık duymasından dolayı cinsel tacizi kimseye anlatmazlar.

Resim 3.1: Hiçbir çocuğun cinsel istismarla başa çıkamaması

Çocuk cinsel tacizden kaçmaya çalıştığında bunu uygulayan kişi, genelde çocuğa ya şiddet uygular ya da artık onu sevmeyeceğini söyleyerek tehdit eder. Tacizci aile içinden birisi ise çocuk diğer aile üyelerinin kızacağını, ondan utanacaklarını düşünür ve hatta bu olayın duyulması durumunda ailenin dağılacağını bile düşünebilir. Bu tarz düşünceler ve duygular da çocuğun cinsel tacize katlanmasına neden olur. Cinsel tacize uğrayan çocuklarda genelde bazı ortak davranış ve düşünceler oluşur; kendilerine güvenleri düşük, hiç bir işe yaramama duygusu, cinsellik konusunda garip düşüncelerin oluşması, içine kapanık ve yetişkin insanlara fazla güvenmemek vb. Hatta bazı çocuklar intihara teşebbüs bile edebilirler. Cinsel tacize uğrayan bazı çocukların ilerde ilişkilerini cinsellik üzerine kurdukları görülebilir. Bu çocuklar, yetişkin olduklarında çocuklara cinsel taciz uygulayabilir ya da para kazanmak için cinselliklerini kullanabilirler.

3.1. Cinsel İstismarın Belirtileri ve Sonuçları

Cinsel istismara uğrayan çocukların % 50'sinde travma sonrası stres görülmekte, depresyon, düşük benlik saygısı, intihar davranışları, damgalanmışlık hissi, alkol ve uyuşturucu madde, cinselliğin kötüye kullanımı görülebilmektedir.

3.1.1. Cinsel İstismarın Belirtileri

- Cinsel istismarın psikolojik belirtileri
 - Olumsuz düşünceler içinde olma
 - Olayla ilgili kâbuslar görme
 - Uykuya dalma güçlüğü (Karanlık olayı çağrıştırabilir ya da kâbus göreceğini düşündüğü için uyumak istemez.)
 - Öfke patlamaları
 - Dikkatini toplama güçlüğü
 - İlkokul sonrası ve ergenlikte “flashback”ler (olay anımı yaşıyormuş gibi hissetmeleri) yaşanabilmesi
 - Yaşına uygun olmayan cinsel davranışlar
 - Mastürbasyon görülmesi ya da mastürbasyonun artışı
 - Cinsel oyunlar oynama
 - Cinsel kimlik bozuklukları
- Cinsel istismarın tıbbi belirtileri
 - Cinsel organlarda ve anal bölgede kızarıklık, tahriş, şişme ya da yırtıklar
 - Vajina ya da anüste alışılmadık bir koku, kan veya akıntı olması
 - Cinsel organlarda ve anal bölgede acı
 - Cinsel organların tedavisinde çocuğun aşırı utanç ve kaygı duyması

Resim 3.2: Çocuklarda cinsel istismarın belirtilerine dikkat etmenin gerekliliği

3.1.2. Cinsel İstismarın Sonuçları

- **Zedelenmiş cinsellik:** Cinsel istismara uğramış çocukta cinsel duyu ve tutumlar normal gelişimlerinden sapabilir ve uygun olmayan biçimler alabilir.
- **İhanet duygusu:** İstismarcı, çocuğun ona duyduğu güvenin sarsılmasına ve çocukta ihanete uğrama duygularının yerleşmesine neden olacaktır.
- **Acizlik:** İstek ve iradesi dışında cinsel amaçlı kullanıldığı ve bunu engelleyemediği zaman çocuk kendini çaresizlik ve acizlik duyguları içinde bulacaktır.
- **Damgalanmak:** Çocuğun cinsel istismar olayına eşlik eden “kötülük, utanç, suçluluk” gibi kavramlar zamanla onun benlik algısına karışır ve kendini böyle algılamaya başlar.

3.2. Cinsel İstismar Çeşitleri

3.2.1. Taciz

Çocuk ve ergenin cinsel anlamda kötüye kullanılması, erişkinin cinsel doyum amacıyla çocuğu veya ergeni cinsel nesne olarak kullanması ve cinsel organına dokunması ya da dokundurması şeklinde tanımlanmaktadır.

3.2.2. Tecavüz

Tecavüz, bir kişinin kendi gönüllü ve bilinçli onayı olmadan cinsel ilişkiye sürüklenmesi olarak tanımlanabilir. Birçok çocuk, yaşadıklarının travması ve örseleyici duyguları ile ilerleyen yaşlarda yüzleşmek ve bunlarla baş etmek zorunda kalmaktadır. Böyle bir utancı

yaşamak zorunda kaldıkları için kendilerinden nefret ettikleri gibi zamanında yaşadıklarını fark etmedikleri ve kendisini korumadıkları için ebeveynlerinden de nefret eder duruma gelebilmekte ve onları affetmekte çok zorlanmaktadırlar. Tacizler, kız çocuklarının eş seçimlerini de etkiler ve çoğunlukla hatalı eş seçmelerine neden olur. Düzenli ve istikrarlı bir evlilikleri olmayabilir ya da hiç evlenmezler. Eşleriyle ve babalarıyla problemlili ve sağlıksız bir ilişki sürdürmek zorunda kalabilirler. Erkek çocuklar cinsel kimlikle ilgili sorunlar yaşayabilirler.

Resim 3.3: Hiçbir çocuk cinsel tacizle başa çıkabilmek için hazır değil

3.2.3. Ensest İlişki

Aile içi uygun olmayan cinsel ilişkiye “ensest” ilişki denir. Aile içi ya da akrabalar arası ilişkilerden yararlanılarak gerçekleştirilen, bir tarafın açık istismarına dayanan cinsel ilişki suçtur. Çünkü bu durumda ortaya çıkan, cinsel istismar durumudur. Fakat ensestin tabusal niteliği bu istismarın ortaya çıkarılmasını zorlaştırmaktadır.

Ensest ilişkiyle ilgili kesin rakamsal veriler yok denecek kadar sınırlıdır. Bunun nedeni ensestin toplumda utanç duyulan bir şey olmasıdır. Ensest ilişki içinde olan bireyler, bunu her zaman gizleme eğilimindedirler. Bu durum, ensest ilişkideki istismar ve suç durumunu vahimleştirmekte, istismar edilenin utanç duygusuyla orantılı olarak istismar durumunun sürüp gitmesine sebep olmaktadır.

Ensest ilişkiler genelde psikolojik bir sorun haline gelip yardım istendiğinde ya da yasal uygulamalar devreye girdiği durumlarda ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte özellikle kadınların ve çocukların ensest ilişki durumlarında istismar edildiği söylenebilir. Kapalı toplumlarda; geniş, büyük ve iç içe yaşanan aile ortamlarında bir istismar olarak ensestin daha gizli fakat daha yaygın olduğu ileri sürülmektedir. Ensest, istismarı gerçekleştirenin genelde daha büyük ve erkek birey olduğu da belirtilmektedir. Eldeki verilere göre baba-kız ensestinin daha yaygın bir durum olduğu söylenmektedir. Anne-oğul ensesti ise daha derin bir tabu olarak kabul edildiğinden ortaya çıkma olasılığı nerdeyse yok gibidir.

Resim 3.4: Ensest ilişkiyi ispat etmek çok zor

Bir istismar olarak ensest, istismara uğrayan kişide ciddi psikolojik travmalara sebep olabilmektedir. Özellikle aile içinde çocukların istismar edilmesi bu çocuklarda büyük yıkımlara yol açabilme riski taşımaktadır.

- Ensest ilişkinin olabileceğini düşündüreren belirtiler
 - Alkolik baba
 - Alışılmışın dışında şüpheli baba
 - Otoriter baba
 - Annenin olmayışı ya da ailede koruyucu güç olamayan anne
 - Anne rolünü oynayan kız çocuğu
 - Anne babanın bitmiş ya da sorunlu cinsel yaşamlarının olması
 - Babanın madde bağımlılığı, sınırlı zekâsı
 - Kız çocuğunun ergenlik dönemine girmesi ile birlikte vücudunda değişikliklerin olması
 - Anne veya babanın ya da her ikisinin ailesinde daha önce yaşanmış ensest ilişkinin varlığı, ensest belirtileri arasında yer almaktadır.

➤ Ensest ilişkinin çocuklar üzerindeki etkileri

Çocuğun saldırganla olan ilişkisine, çocuğun iş birliğine, şiddet kullanımına, fiziksel zararın varlığına, çocuğun yaşı ve gelişim basamağına ve travma öncesi psikolojik gelişimine bağlı olarak değişmektedir. Ailenin olaya tepkisi de konu üzerinde etkileyici rol oynar.

Cinsel istismara uğramış olan çocuklarda; parmak emme, tırnak yeme, enüresis (idrar kaçırma), enkopresis (dışkı kaçırma) gibi davranışlara sık rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra fobiler ve uyku bozuklukları, kız çocuklarda erkek çocukların yanında güvensizlik ve kaygı belirtileri, bulantı, kusma, karın ağrıları, baş ağrıları gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Daha büyük çocuklarda suçluluk hissi ve depresyon görülebilir. Suçluluk hissi, olayın kendisinden değil aile fertleri ile daha sonra yaşanan olaylardan kaynaklanır.

Resim 3.5: Ensest ilişkinin çocuklarda suçluluk hissi ve depresyona sebep olması

Ergenlikte; okulda akademik başarısızlık ve davranış sorunları, suça eğilim, panik ataklar yaşanabilir. Panik ataklar, homoseksüel saldırı yaşayan erkek çocuklarda izlenir. Kirli ve değersiz olma hissi yaşama olasılıkları vardır. Ayrıca cinsel istismarın genital hasar, hamilelik ve cinsel hastalık kapma ve fiziksel zararları da olabilir. Yapılan bazı araştırmalar kadınlarda uyuşturucu bağımlılığının cinsel istismara uğrayan kişilerde daha yüksek oranda ortaya çıktığını, çok eşlilik ve depresyon görüldüğünü ortaya koymuştur.

UYGULAMA FAALİYETİ

Toplumda cinsel istismarla ilgili duyarlılık oluşturmak amacı ile bir afiş hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Cinsel istismar hakkında bilgi toplayınız.	➤ Yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanabilirsiniz. ➤ İnternette yararlanabilirsiniz.
➤ Afiş hazırlama hakkında bilgi ediniz.	➤ Yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanabilirsiniz. ➤ Afiş örneklerini inceleyebilirsiniz.
➤ Afişinizi resim ve uygun sloganlar ile destekleyiniz.	➤ Bulduğunuz ortamlarda cinsel istismara uğramış insanlar olabileceğini düşünerek duyarlı davranabilirsiniz. ➤ Resimler ve sloganın konuyla ilişkili olmasına ve zedeleyici olmamasına dikkat ediniz.
➤ Yasal uygulamalar ile ilgili bilgi ekleyiniz.	➤ Yasal şikâyet telefon numaralarını yazabilirsiniz. ➤ Konuyla ilgili yasal başvuru adreslerini belirtebilirsiniz.
➤ Afişinizi tasarlayınız.	➤ Bilgisayar ortamında tasarlayabilirsiniz. ➤ Resimler ile konuları eşleştirebilirsiniz. ➤ Dikkat çekici zıt renkler kullanabilirsiniz.
➤ Afişinizi tamamlayınız.	➤ Araç gerecinizi önceden hazırlayabilirsiniz. ➤ Ekonomiklik ilkesini göz önünde bulundurabilirsiniz. ➤ Afişi çizerek hazırladıysanız son kontrollerini yapabilirsiniz.
➤ Afişinizi asınız.	➤ Afişinizi çoğaltabilirsiniz. ➤ Afişi okulun dikkat çekici yerlerine asabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Cinsel istismarı çocuğa kimler yapabilir?
A) Anne-baba
B) Üvey anne
C) Akraba
D) Hepsi
2. Kaç yaşlarındaki çocuk taciz uygulayan kişiyi tanıyorsa bir karmaşa yaşarlar ve kimseye söyleyemez?
A) 4 yaş ve üstündeki çocuk
B) 5 yaş ve üstündeki çocuk
C) 6 yaş ve üstündeki çocuk
D) 7 yaş ve üstündeki çocuk
3. Aşağıdakilerden hangisi cinsel istismarın psikolojik belirtilerindendir?
A) Olayla ilgili kâbuslar görme
B) Cinsel organlarda ve anal bölgede acı
C) Cinsel organlarda ve anal bölgede kızarıklık
D) Cinsel organların tedavisinde çocuğun aşırı utanç ve kaygı duyması
4. “Cinsel istismara uğramış çocukta cinsel duygu ve tutumlar normal gelişimlerinden sapabilir ve uygun olmayan biçimler alabilir.” bu tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?
A) İhanet duygusu
B) Acizlik
C) Zedelenmiş cinsellik
D) Öfke patlamaları
5. Cinsel istismara uğrayan çocukların yüzde kaçında travma sonrası stres, depresyon, düşük benlik saygısı, intihar davranışları, damgalanmışlık hissi, alkol ve uyuşturucu madde kötüye kullanımı görülebilmektedir?
A) % 40 çocukta
B) % 50 çocukta
C) % 60 çocukta
D) % 70 çocukta
6. “Çocuğun cinsel istismar olayına eşlik eden kötülük, utanç, suçluluk gibi kavramlar zamanla onun benlik algısına karışır ve kendini böyle algılamaya başlar.” tanımı aşağıdakilerden hangisine aittir?
A) Zedelenmiş cinsellik
B) İhanet duygusu
C) Acizlik

- D) Damgalamak
7. Bir kişinin kendi gönüllü ve bilinçli onayı olmadan cinsel ilişkiye sürüklenmesine ne ad verilir?
- A) Tecavüz
B) Zedelenmiş cinsellik
C) Ensest ilişki
D) Taciz
8. En yaygın ensest ilişkinin kimler arasında görüldüğü saptanmıştır?
- A) Anne - erkek çocuk
B) Baba - erkek çocuk
C) Anne - kız çocuk
D) Baba - kız çocuk
9. Aşağıdakilerden hangisi ensest ilişkinin olabileceğini düşündüren belirtilerden değildir?
- A) Anne rolünü oynayan kız çocuğu
B) Babanın madde bağımlılığı
C) Otoriter anne
D) Alkolik baba
10. Homoseksüel saldırı yaşayan erkek çocuklarında aşağıdaki olumsuz davranışlardan hangisi görülür?
- A) Parmak emme
B) Panik atak
C) Enüresis
D) Enkopresis

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-4

AMAÇ

Yasal düzenlemeleri dikkate alarak duygusal ve psikolojik istismara uğramış çocukların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili uzmanla iş birliği yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Duygusal ve psikolojik istismarın belirtileri ve sonuçlarını araştırınız.
- Duygusal ve psikolojik istismarın çeşitlerini araştırınız.

4. DUYGUSAL VE PSİKOLOJİK İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR

Çocuk istismarının sıklıkla görülen fakat anlaşılması en zor olan bir başka tipi de duygusal ve psikolojik istismardır. Yasal olarak kanıtlanması en güç olan istismar türüdür.

Resim 4.1: Duygusal istismar kanıtlanması en zor istismar türü

En genel anlamı ile “çocuğun psikolojisini ya da duygusal bütünlüğünü bozan her türlü eylem ya da eylemsizlik” duygusal ve psikolojik istismar kapsamında değerlendirilir. Çocuğu reddetme, yalnız bırakma, aşırı koruma, aşırı hoşgörülü davranma, baskı, aşırı otorite, sevgiden yoksun bırakma, sürekli eleştirme, aşağılama, tehdit, korkutma, yıldırma, suça yöneltme, çocuk yokmuş gibi davranma olabilir.

Çocuğun yaşına ve özelliklerine uygun olmayan beklentiler içinde olma, çocukla sürekli alay etme, çocuğa ağır cezalar verme ve iz bırakmasa da yüze şiddet uygulamada önemli bir unsurdur. Çocuğu aile içi uyumsuzluklarda taraf tutmaya zorlama, aile içi şiddete

tanık etme, beslenme, giyim, tıbbi gereksinimler, duygusal ihtiyaçlar veya gerekli yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermeme gibi davranışlar da “duygusal ve psikolojik istismar” olarak tanımlanmaktadır. Duygusal istismar; sözel istismar, fiziksel olmayan ancak çok ağır olan cezalar ya da tehditleri de içerir.

Çocuğa yönelik duygusal ve psikolojik istismardan söz ederken öncelikle anne ve babanın davranışlarının ele alınması gerekir. Anne babaların çocuklarına karşı davranışları, kendi kişilik özelliklerinden, içinde yetiştikleri sosyokültürel ve sosyoekonomik koşullardan, eğitim düzeyinden ve içinde buldukları toplumun geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerinden etkilenmektedir. Yapılan araştırmalar ana-baba tutumlarının altı farklı şekilde görülebileceğini göstermektedir.

Resim 4.2: Duygusal istismarda anne baba tutumlarının göz önünde bulundurulması

- **Hoşgörü tutumu:** Bu tutumda, ailenin merkezi çocuktur. Çocuğun hiçbir sorumluluğu yoktur, ilgi içinde boğulmuştur. Çocuk herhangi bir neden yokken hediyeler verilerek ödüllendirilir.
- **İlgisiz tutum:** Çocuklarına karşı çok az ilgi gösteren ailelerin tutumudur. Çocukların davranışlarında herhangi bir kısıtlama yoktur ve genelde çocukları tarafından rahatsız edilmek istemezler.
- **Katı, baskıcı tutum:** Aile, çocuğa aşırı baskı uygular ve çocuk itiraz edince cezalandırır. Bu tip anne babalar çocukların çabuk büyüüp olgunlaşmasını isterler.
- **Reddeden ana baba tutumu:** Anne baba çocuğa karşı düşmanca bir tavır içindedir. Sık sık çocuğu cezalandırır. Çocuklarının çok yaramaz ve şımarık olduğunu düşünürler.
- **Koruyucu anne baba tutumu:** Çocuğu her konuda korumak isterler, çocuğun yapabileceği şeyleri bile kendileri yaparak fırsat vermezler.
- **Destekleyici anne baba tutumu:** Çocuklarına karşı pozitif tutum sergilerler. Çocuklarını gerektiği zaman desteklerler, çocuklarına bağlı olmakla birlikte onun kölesi olmayan kişilerdir.

Resim 4.3: Ailelerin çocuklarına karşı pozitif tutum içinde olması

Yapılan araştırmalar duygusal istismarın tek başına görülebildiği gibi diğer istismar türleri ile birlikte de görülebileceğini göstermektedir. Cinsel ya da fiziksel istismara uğramış bir çocuğun bunlara bağlı olarak aynı zamanda duygusal ve psikolojik istismara da maruz kaldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra duygusal ve psikolojik istismara sebep olan tutumlar, çocuğun gelişim dönemleri açısından farklılıklar göstermektedir. Örneğin, bebeklikte ve erken çocukluk dönemindeki aşırı koruyuculuk normal bir davranış biçimi ve bir zorunluluk olarak kabul edilirken aynı tür davranışlar çocukluk ve ergenlik döneminde duygusal ve psikolojik istismarı oluşturabilmektedir. Burada önemli olan ebeveynlerin çocukları ile empati kurup kuramadıklarıdır.

4. 1. Duygusal ve Psikolojik İstismarın Belirtileri ve Sonuçları

4.1.1. Duygusal ve Psikolojik İstismarın Belirtileri

Duygusal ve psikolojik istismarın belirtileri;

- Her davranışı reddetme,
- Hiçbir şeyi umursamama,
- Hiçbir şeye aldırma,
- Saldırıcılık durumu,
- Davranış bozuklukları görülebilir.

Resim 4.4: Duygusal ve psikolojik istismara uğramış çocuklarda saldırganlık

4.1.2. Duygusal ve Psikolojik İstismarın Sonuçları

Duygusal ve psikolojik istismar daha sonraki dönemlerde çocuğun kişilik yapısında olumsuz izler bırakmaktadır. Duygusal ve psikolojik istismarın sonuçları;

- Güvensizlik,
- Zayıf benlik saygısı,
- İçe kapanma,
- Temel becerilerin gelişmemesi,
- Alkol ya da madde bağımlılığı,
- İntihar ve ilişki kurmada zorluk,
- Yıkıcı davranışlar, duygusal ve psikolojik istismarın sonuçları arasında yer alır.

Resim 4.5: Duygusal ve psikolojik istismara uğramış çocuklarda güvensizlik

4.2. Duygusal ve Psikolojik İstismar Çeşitleri

Genel olarak aşağıdaki davranış kalıplarının duygusal ve psikolojik istismar kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

4.2.1. Reddetme

Yetişkin bireyin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaması, onu ayrı bir birey olarak kabul etmemesidir. Yetişkin çoğu zaman çocuk yokmuş gibi davranır. Çocuğun olumlu yönlerini ortaya çıkarmak ve motive etmek için herhangi bir şey yapmaz, yardım taleplerini reddeder, çocuğa hiçbir işe yaramıyor duygusu verir, evdeki her hatadan onu sorumlu tutarak onu bir tür günah keçisi rolüne soyundurur, fiziksel temastan kaçınır ve ona dokunarak yakınlığını belli etmez.

Resim 4.6: Reddetme duygusal istismarın bir çeşidi

4.2.2. Aşağılama

Anne babanın çocuğu küçük düşürmesine neden olacak, onurunu zedeleyecek davranışlarda bulunması çocukta yetersizlik duygusu uyandırabilir. Takma isimlerle çağırma ve bu tip davranışların sistematik olarak uygulanması aşağılama olarak değerlendirilir.

4.2.3. Suça Yönelme

Çocuğun olumsuz davranışlara yöneltilmesi, buna özendirilmesi, çocuğa toplumsal açıdan kötü örnek olunması, kötü örnekler gösterilerek suça yöneltilmesi ya da çocuğun suç işlemede kullanılması durumudur.

Resim 4.7: Suça yöneltilen çocuklar toplumsal bir yara

4.2.4. İzole etme (Tek Başına Bırakma)

Anne babanın çocuğu toplumsal ilişkilerden ve kendinden uzak tutması, çocuğun bu tip ilişkilere girmesi için fırsatlar sağlamaması veya kasıtlı olarak bu tip fırsatları engellemesi, çocuğun yalnız olduğuna inandırılması durumudur.

4.2.5. Yıldırma

Anne babanın sözel veya fiziksel saldırılar ile çocuğu korkutması, tehdit etmesi, gözdağı vererek korku dolu bir ortamda yaşamasına neden olmasıdır.

4.2.6. Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme

Bu tip eylemlerin kökeninde çocuğun sağlıklı olarak hem duygusal hem de sosyal gelişimini sağlayacak tepkilerin verilmemesi bulunmaktadır. Örneğin, çocuğa sevgi ve hoşgörü gösterilmemesi gibi davranışları içerir.

4.2.7. Kendi Çıkarımı Kullanma

Anne babanın kendi çıkarları için çocuğu kullanmasıdır. Bu tip olaylar özellikle sorunlu evliliklerde çocuğun evlilik güvencesi olarak kullanılması olarak görülür. Çocuğu aile içerisindeki anlaşmazlıklarda taraf tutmaya zorlama da bu kapsamda değerlendirilebilir.

4.2.8. Vaktinden Önce Yetişkin Rolü Verme

Çocuktan gerçekçi olmayan yaşına uygun olmayan beklentilerin olması ve bu tip başarıların beklenmesi, yapamayacağı şeyleri başarması için baskı kurulması; yaşına, fiziksel ve duygusal gelişimine uygun olmayan sorumlulukların verilmesidir.

Resim 4.8: Çocuğa yaşından büyük sorumluk verilmesinin çocuğu psikolojik açıdan olumsuz etkilemesi

Duygusal ve psikolojik istismarın diğerk istismar türleri ile en belirgin ortak özelliğı öğrenilen bir davranış biçimi olması ve kuşaktan kuşağı aktararak sürmesidir. Her kuşakta çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimlerini engelleyecek çocuk ve ebeveyn ilişkisi olduğı bunun da öğrenilen bir davranış olduğı görülmektedir. Çocukların daha küçük yaşlardayken kendilerini fiziksel ve ruhsal olarak yetersiz hissetmelerine neden olan yetersiz ve dengesiz anne baba örneğı, çocukların hayatta başarısız olmalarındaki en büyük faktörlerden birisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Fiziksel ya da cinsel istismarın olmadığı durumlarda sadece duygusal ve psikolojik istismarın varlığının kanıtlanması çok zordur. Duygusal ve psikolojik istismarın etkilerinin kalıcı olması olayın üzerinden yıllar geçse bile bunun psikologlar tarafından tanımlanabilmesini sağlamaktadır. Duygusal ve psikolojik istismarın genellikle fiziksel ve cinsel istismar ya da ihmal ile birlikte görülmesinin yanı sıra sadece duygusal istismar olduğı durumlar da vardır. Genelde bu tür davranışlar sözel (Çocuktan nefret edildiğinin söylenmesi, çirkin olduğı, aptal olduğı veya aileye yük olduğı söylenebilir.) ya da davranış biçimi olarak (çocuğun sürekli olarak dışlanması veya yaptığı şeylerin beğenilmediğinin, onaylanmadığının hareketlerle ima edilmesi) görülebilmektedir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Duygusal ve psikolojik istismarın çocuklar üzerinde olumsuz etki bırakan çeşitleri vardır. Kelime avı tekniğini kullanarak duygusal ve psikolojik istismarın çeşitlerini gösteren bir bulmaca hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Duygusal ve psikolojik istismarın çeşitlerini araştırınız.	➤ Yazılı ve görsel basımdan faydalanabilirsiniz. ➤ İnternette yararlanabilirsiniz.
➤ Kelime avı bulmaca tekniğinin özelliklerini araştırınız.	➤ İlgili kitap, dergi vb. yayınlardan faydalanabilirsiniz.
➤ Duygusal ve psikolojik istismar çeşitlerini nasıl yerleştireceğinize karar vererek listeleiyiniz.	➤ Duygusal ve psikolojik istismar çeşitlerini soldan sağa, sağdan sola yazarak listelebilirsiniz. ➤ Duygusal ve psikolojik istismar çeşitlerini yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya yazarak listelebilirsiniz. ➤ Duygusal ve psikolojik istismar çeşitlerini çapraz olarak listelebilirsiniz.
➤ Bulmacayı hazırlamak için gerekli tabloyu çiziniz.	➤ Kaç sütuna ve kaç satıra ihtiyacınız olduğuna karar vererek oluşturacağınız tablonun büyüklüğünü ve şeklini belirleyebilirsiniz.
➤ İstismar çeşitlerini yaptığınız tabloya kelime avı tekniğini kullanarak yerleştiriniz.	➤ Sağdan–sola, soldan–sağa, yukarıdan – aşağıya, aşağıdan yukarıya ve çapraz olarak listelediğiniz istismar çeşitlerini yazarak tablonuzu oluşturabilirsiniz.
➤ Boş kalan kutucuklara harfler yazınız.	➤ Anlam oluşturmayacak şekilde yazmaya dikkat edebilirsiniz.
➤ Bulunmasını istediğiniz kelimeleri oluşturduğunuz tablonun üzerine yazınız.	➤ Duygusal istismar çeşitlerinin adlarını yazabilirsiniz. ➤ Şaşırtmak amacıyla modüldeki başka kelimelerden de yazabilirsiniz.
➤ Yaptığınız çalışmayı kontrol ediniz.	➤ Hatalarınızı düzeltmek ve eksikliklerinizin farkına varmak için kendiniz hazırladığınız bulmacayı çözebilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi duygusal ve psikolojik istismarın tanımını içerir?
 - A) Çocuğun psikolojisi her türlü davranıştır.
 - B) Çocuğun psikolojisini ya da duygusal bütünlüğünü bozan her türlü eylem ya da eylemsizliktir.
 - C) Çocuğun duygusal bütünlüğünü bozan her türlü davranıştır.
 - D) Çocuğun psikolojisini ya da duygusal bütünlüğünü bozan her türlü eylemdir.
2. Aşağıdakilerden hangisi duygusal ve psikolojik istismar kapsamında değerlendirilir?
 - A) Şiddet uygulama
 - B) Fiziksel ihtiyaçlarını karşılamama
 - C) Çocuğu okuldan alma
 - D) Çocuğun sevgi ihtiyacını karşılamama
3. “Anne baba çocuğa karşı düşmanca bir tavır içindedir. Sık sık çocuğu cezalandırır. Çocuklarının çok yaramaz ve şımarık olduğunu düşünürler.” bu tutum aşağıdakilerden hangisine aittir?
 - A) Reddeden ana baba tutumu
 - B) İlgisiz tutum
 - C) Katı, baskıcı tutum
 - D) Destekleyici anne baba tutumu
4. “Ailenin merkezi çocuktur. Çocuğun hiçbir sorumluluğu yoktur, ilgi içinde boğulmuştur. Çocuk herhangi bir neden yokken hediyeler verilerek ödüllendirilir.” bu tutum aşağıdakilerden hangisine aittir?
 - A) Destekleyici anne baba tutumu
 - B) İlgisiz tutum
 - C) Koruyucu anne baba tutumu
 - D) Hoşgörü tutumu
5. Aşağıdakilerden hangisi duygusal ve psikolojik istismarın belirtilerinden değildir?
 - A) Her davranışı reddetme
 - B) Hiçbir şeyi umursamama
 - C) Alkol ya da madde bağımlılığı
 - D) Saldırganlık durumu
6. Aşağıdakilerden hangisi duygusal ve psikolojik istismarın sonuçlarındanıdır?
 - A) Hiçbir şeye aldırılmama
 - B) İntihar ve ilişki kurmada zorluk
 - C) Davranış bozuklukları
 - D) Her davranışı reddetme

7. “Yetişkin çoğu zaman çocuk yokmuş gibi davranır. Çocuğun olumlu yönlerini ortaya çıkarmak ve motive etmek için hiçbir şey yapmaz.” bu davranış duygusal ve psikolojik istismar çeşitlerinden hangisine aittir?
- A) Reddetme
B) Aşağılama
C) Suça yöneltme
D) Yıldırma
8. “Anne babanın çocuğu toplumsal ilişkilerden ve kendinden uzak tutması, çocuğun bu tip ilişkilere girmesi için fırsatlar sağlamaması veya kasıtlı olarak bu tip fırsatları engellemesi, çocuğun yalnız olduğuna inandırılması durumudur.” bu davranış duygusal ve psikolojik istismar çeşitlerinden hangisine aittir?
- A) Duygusal tepki vermeyi reddetme
B) Yıldırma
C) İzole etme
D) Suça yöneltme

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-5

AMAÇ

Yasal düzenlemeleri dikkate alarak ekonomik istismara uğramış çocukların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili uzmanla iş birliği yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Ekonomik istismarın belirtileri ve sonuçlarını araştırınız.
- Ekonomik istismarın çeşitlerini araştırınız.

5. EKONOMİK İSTISMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR

Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli işlerde iş gücü olarak çalışması ya da çalıştırılması “ekonomik istismar” olarak tanımlanmaktadır. Günümüz toplumlarının en önemli sorunlarından birisi, çalışan çocuklar sorunudur.

Resim 5.1: Ekonomik istismar en önemli sorunlardan biri

5.1. Ekonomik İstismarın Nedenleri ve Sonuçları

- **Ekonomik istismarın nedenleri:** Ekonomik istismarın nedenleri şunlardır;
 - Sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar,
 - Gelir dağılımında adaletsizlik,
 - Yoksulluğun artışı,
 - Köyden kente göçler,

- Kaçak işçilik,
- Çocuk emeğinin ucuz olması,
- İşverenin ucuz işgücünü tercih etmesi nedenler arasında yer alır.

Resim 5.2: Kaçak işçiliğin artması ekonomik istismarın bir türü

- Ekonomik istismarın sonuçları:
 - Çocuklar çocukluklarını yaşayacakları, eğitim görecekları yaşlarda bu haklardan yoksun kalmaktadırlar.
 - Sağlıksız koşullarda çalıştırılmaları nedeniyle sağlık sorunları yaşayabilmektedirler.
 - Çocukların küçük yaşlarda, uygun olmayan çalışma koşullarına sahip iş yerlerinde çalışmaları gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

5.2. Ekonomik İstismar Çeşitleri

➤ **Çocukların kaçırılması**

Kandırma, yalan, güç kullanarak bir borcu sebep göstererek ya da korkutarak taciz ve cinsel sömürü amaçlı, zorla fuhuş ya da başka kölelik biçimli hayat için çocuğun zorla alıkoyulmasıdır. Günümüzde çocukların kaçırılması devletlerarası bir problem olarak ortaya çıkmıştır.

Ülke sınırları içinde kaçırma, kırsal alandan kentlere, turistik yerlere, büyük inşaat alanlarına doğru yapılmaktadır. Sınır dışına kaçırma ise çocuğun kendi ülkesinden başka bir ülkeye kaçırılmasıdır.

Resim 5.3: Sınır dışına kaçırma sık görülen bir ekonomik istismar türü

➤ Çocuk işçiliği

Çocukların gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde düşük ücretlerle çalıştırılmasına “çocuk işçiliği” denir.

6–17 yaş grubundaki 16.264.000 çocuktan 958.000 çocuk çalışma yaşamı içinde yer almaktadır. Bu verilere göre 1994 yılında 6–17 yaş grubunun % 15,2’si çalışırken, 1999’da bu oran % 10,3’e, 2006’da ise % 5,9’a gerilemiş durumdadır.

6–14 yaş grubuna bakıldığında 12.478.000 çocuktan 320,000 çocuğun çalıştığı görülmektedir. Bu veriler Ekim 1999 verileriyle karşılaştırıldığında çalışan çocuk/çağ nüfusu oranının % 5,1’den % 2,6’ya gerilediğini göstermektedir. Çocuk işçiliği en çok tarımda yapılmaktadır. Sektörler itibariyle çalışan çocuk sayılarının dağılımı; tarımda % 41, sanayide % 28, ticarete % 22 ve hizmet sektöründe ise % 9’dur.

Ancak gayri resmi rakamlar 80.000’e yakın çocuğun çalıştırıldığını söylemektedir. Bu çocukların büyük çoğunluğu, daha iyi yaşam standartları arayışı içinde şehirlere akın eden ve sosyal olarak sınırlılıkları olan göç etmiş ailelerden gelmektedir. Köyden kente göç, yoksulluk, çok çocuk, kaçak işçilik ve çocuk emeğinin ucuzluğu nedeniyle işveren tarafından tercih edilmesi çocuk işçiliğinin temel sebeplerindendir.

Resim 5.4: Çocuk emeğinin ucuzluğu sebebi ile ekonomik istismarın hâlen devam etmesi

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki ölçütleri dikkate alarak ülkemizde çocuk işçiliğinin yıllara göre değişimini gösteren bir çizelge hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Ülkemizde çalıştırılan çocuklar ile ilgili yıllara göre istatistiksel verileri araştırınız.	➤ Yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanabilirsiniz. ➤ Verilerin güvenilirliğini sağlamak için resmî İnternet sitelerinden yararlanabilirsiniz (org, edu, gov). ➤ Araştırmalarınızı not alınız ya da dosyalayınız.
➤ Araştırma sonuçlarınızı (tablo, grafik, pano vb.) nasıl bir çizelge üzerinde göstereceğinize karar veriniz.	➤ Yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanabilirsiniz. ➤ Çizelgeler hakkında bilgi toplayınız.
➤ Araç gereçlerinizi önceden hazırlayınız.	➤ Renkli fon kartonları ve renkli kalemlerden yararlanabilirsiniz. ➤ Ekonomik davranmaya özen gösteriniz.
➤ Çizelgenizin taslağını hazırlayınız.	➤ Çizelgenizi resim, uygun bir slogan, çocuklarla ilgili güzel sözlerle zenginleştiriniz.
➤ Araştırmanız ve çizelgeniz ile ilgili bir sonuç raporu hazırlayınız.	➤ Raporunuzu dosyalayabilirsiniz. ➤ Çizelgenizi çevrenizdekilerin konuya duyarlılığını arttırmak için görünecek bir yere asabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması ya da çalıştırılmasına denir.
2. Gelir dağılımında adaletsizlik, yoksulluğun artışı ekonomik istismarın arasında yer alır.
3. Çocuklar sağlıksız koşullarda çalıştırılmaları nedeniyle yaşayabilmektedirler.
4. Çocukların küçük yaşlarda, uygun olmayan çalışma koşullarına sahip iş yerlerinde çalışmaları çocukların gelişimlerini yönde etkileyebilmektedir.
5. Günümüzde çocukların kaçırılması bir problem olarak ortaya çıkmıştır.
6. Kandırma, yalan, güç kullanarak bir borcu sebep göstererek ya da korkutarak taciz ve cinsel sömürü amaçlı, zorla fuhuş ya da başka kölelik biçimli hayat için çocuğun zorla alıkoyulmasınadenir.
7. Çocukların gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde düşük ücretlerle çalıştırılmasına denir.
8. , çok çocuk, kaçak işçilik ve çocuk emeğinin ucuzluğu nedeniyle işveren tarafından tercih edilmesi çocuk işçiliğinin temel sebeplerindedir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Çocuğun bedensel, sosyal ve duygusal olarak gelişimini engelleyecek şekilde ebeveynlerin, diğer yetişkinlerin, devlet ve toplumun kasıtlı olarak ve olmayarak geliştirdikleri davranışların tamamına ne ad verilir?
A) Duygusal istismar
B) Psikolojik istismar
C) İhmal
D) İstismar
2. Çocuğun aile içi kötü muameleye maruz kalması, alkol veya uyuşturucu kullanmasına göz yumulması ihmal çeşitlerinden hangisine aittir?
A) Duygusal ihmal
B) Eğitimsel ihmal
C) Fiziksel ihmal
D) Sosyal ihmal
3. En zor belirlenen istismar çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?
A) Fiziksel istismar
B) Duygusal ve psikolojik istismar
C) Cinsel istismar
D) Ekonomik istismar
4. İhmal ve istismar durumunda kimlere başvurulmalıdır?
A) Pedagoğlara
B) Çocuk polislerine
C) Sosyal hizmet uzmanlarına
D) Hepsi
5. Çocuk hakları sözleşmesi Türkiye’de kaç yılında yasalara girmiştir?
A) 9 Ocak 1993
B) 9 Aralık 1994
C) 9 Kasım 1995
D) 9 Ekim 1996

6. Çocuğun beslenme, barınma, güvenlik, temizlik, sağlık ve eğitim gibi temel fiziksel gereksinimlerinin karşılanmamasına ne ad verilir?
- A) Fiziksel ihmal
B) Fiziksel istismar
C) Duygusal istismar
D) Cinsel istismar
7. Aşağıdakilerden hangisi fiziksel istismar uygulayan ailelerin özelliklerinden değildir?
- A) Ebeveynlerden birinin üvey olması fiziksel istismara sebep olabilir.
B) Çocuklar hakkında ortak karar almama fiziksel istismara sebep olabilir.
C) Duygusal istismarın olduğu ailelerde fiziksel istismar vardır.
D) Sağlık, ekonomik problemler fiziksel istismara sebep olabilir.
8. Aşağıdakilerden hangisi fiziksel istismarın belirtilerindendir?
- A) Fiziksel istismar ile öz saygının azalması ve psikolojik sorunlar arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur.
B) Fiziksel istismar çocukta saldırganlık ve şiddet davranışlarına yol açmaktadır.
C) Fiziksel istismar ile karşı karşıya kalan çocuk kendisini çaresiz ve değersiz hissetmektedir.
D) Kesikler, kırıklar, çıkıklar, morluklar fiziksel istismarın nedenleri arasında yer alır.
9. Yakma yoluyla yapılan fiziksel istismar hangi çeşitlerle yapılır?
- A) Uyuşturucu ile
B) Sıcak su ile yakarak
C) Tuz vererek
D) Alkol vererek
10. Bir yetişkinin cinsel haz duyma amacıyla çocuğun cinsel organlarına dokunması, ırzına geçmesi, teşhircilik yapması ve çocuğun pornografi aracı olarak kullanılması gibi davranışlara ne ad verilir?
- A) Cinsel istismar
B) Cinsel ihmal
C) Cinsel suç
D) Cinsel taciz

11. Aşağıdakilerden hangisi cinsel istismarın tıbbi belirtilerindendir?
A) Olumsuz düşünceler içinde olma
B) Olayla ilgili kâbuslar görme
C) Cinsel organlarda ve anal bölgede acı
D) Öfke patlamaları
12. “İstek ve iradesi dışında cinsel amaçlı kullanıldığı ve bunu engelleyemediği zaman çocuk kendini çaresiz hisseder.” bu tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?
A) Damgalanmak
B) Zedelenmiş cinsellik
C) İhanet duygusu
D) Acizlik
13. “Çocuk ve ergenin cinsel anlamda kötüye kullanılması, erişkinin cinsel doyum amacıyla çocuğu veya ergeni cinsel nesne olarak kullanması ve cinsel organına dokunması ya da dokundurmasına denir.” bu tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?
A) Tecavüz
B) Taciz
C) Ensest
D) Zedelenmiş cinsellik
14. Çocuğun psikolojisini ya da duygusal bütünlüğünü bozan her türlü eylem ya da eylemsizliğe ne ad verilir?
A) Duygusal ve psikolojik istismar
B) Cinsel istismar
C) Fiziksel istismar
D) Ekonomik istismar
15. “Aile çocuğa aşırı baskı uygular, çocuk itiraz edince cezalandırır. Bu tip ana babalar çocukların çabuk büyüüp olgunlaşmasını isterler.” bu tanım aşağıdaki anne baba tutumlarından hangisine aittir?
A) İlgisiz tutum
B) Reddeden ana baba tutumu
C) Katı baskıcı tutum
D) Koruyucu anne baba tutumu
16. “Anne babanın sözel veya fiziksel saldırılar ile çocuğu korkutması, tehdit etmesi, gözdağı vererek korku dolu bir ortamda yaşamasına neden olmasına denir.” tanımı hangi duygusal ve psikolojik istismar çeşidine aittir?
A) Duygusal tepki vermeyi reddetme
B) Yıldırma
C) İzole etme
D) Vaktinden önce yetişkin rolü verme

17. “Yetişkin bireyin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaması, onu ayrı bir birey olarak kabul etmemesidir. Yetişkin çoğu zaman çocuk yokmuş gibi davranır.” tanımı hangi duygusal ve psikolojik istismar çeşidine aittir?

- A) Yıldırma
- B) Hoşgörülü davranma
- C) İzole etme
- D) Reddetme

18. Aşağıdakilerden hangisi ekonomik istismarın nedenleri arasında yer alır?

- A) Sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar yaşanabilmektedir.
- B) Çocuklar çocukluklarını yaşayacakları, eğitim görecekları yaşlarda bu haklardan yoksun kalmaktadırlar.
- C) Sağlıksız koşullarda çalıştırılmaları nedeniyle sağlık sorunları yaşayabilmektedirler.
- D) Hiçbiri

19. Ülke sınırları içinde kaçırma sıklıkla nerelere doğru yapılmaktadır?

- A) Başka bir ülkeye
- B) Şehirlere
- C) Kırsal alandan kentlere
- D) Batı illerine

20. Çocuk işçiliği en çok hangi sektörde kullanılır?

- A) Ticarete
- B) Tarımda
- C) Sanayide
- D) Hizmette

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1 CEVAP ANAHTARI

1	D
2	B
3	A
4	D
5	C
6	A
7	D
8	A
9	D
10	A

ÖĞRENME FAALİYETİ-2 CEVAP ANAHTARI

1	YANLIŞ
2	YANLIŞ
3	DOĞRU
4	DOĞRU
5	YANLIŞ
6	DOĞRU
7	YANLIŞ
8	DOĞRU
9	DOĞRU
10	YANLIŞ

ÖĞRENME FAALİYETİ-3 CEVAP ANAHTARI

1	D
2	B
3	A
4	C
5	B
6	D
7	A
8	D
9	C
10	B

ÖĞRENME FAALİYETİ-4 CEVAP ANAHTARI

1	B
2	D
3	A
4	D
5	C
6	B
7	A
8	C

ÖĞRENME FAALİYETİ-5 CEVAP ANAHTARI

1	ekonomik istismar
2	nedenler
3	sağlık sorunları
4	olumsuz
5	devletler arası
6	çocukların kaçırılması
7	çocuk işçiliği
8	köyden kente göç, yoksulluk,

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	C
2	A
3	B
4	D
5	B
6	A
7	C
8	D
9	B
10	A
11	C
12	D
13	B
14	A
15	C
16	B
17	D
18	A
19	C
20	B

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- ARAL Neriman, **Fiziksel İstismar ve Çocuk**, Tek Işık Web Ofset Tesisleri, Ankara, 1997.
- BULUT Işıl, **Genç Anne ve Çocuk İstismarı**, Ankara, 1996.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İnsan Davranışı – Psikolojinin Temel Kavramları**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1991.

KAYNAKÇA

- ARAL Neriman, **Fiziksel İstismar ve Çocuk**, Tek Işık Web Ofset Tesisleri, Ankara, 1997.
- BAYHAN Pınar, **Sosyal Hizmet Dergisi**, Sayı: 8, 1998.
- BULUT Işıl, **Genç Anne ve Çocuk İstismarı**, Ankara, 1996.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İnsan Davranışı – Psikolojinin Temel Kavramları**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1991.
- ONURSAL Betül, Sevgi USTA SAYIATA, İstanbul Barosu Çocuk Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002.
- ULUĞTEKİN Sevda, **Hükümlü Çocuklarda Yeniden Toplumsallaşma**, Ankara, 1991.